

LIBRIS

We know
books

Alexandru Dragomir

O teză de doctorat
la Dumnezeu
exerciții de gândire

Antologie, prefață și cronologie de
Gabriel Liiceanu

H HUMANITAS
BUCUREȘTI

<i>Notă asupra ediției</i>	5
<i>Cronologie</i>	9
<i>Cum se poate filozofa într-o subterană a istoriei</i> de Gabriel Liiceanu	19
I. UN EXERCİTIU DE GÂNDIRE	
ÎN MARGINEA PRIVIRII DINTÂI	41
Oglinda	43
Viața mea	46
<i>Viața merge de la sine</i> 46 <i>Viața ca a mea</i> 47 <i>Cum</i> <i>trebuie trăită viața?</i> 49 <i>Viața ca „bun“ consumabil</i> 50	
Despre unicitate	52
<i>Specificul individual</i> 52 <i>Unicitatea individuală văzută</i> <i>din afară</i> 53 <i>Unicitatea lăuntrică</i> 53 „Meitatea“ 56	
Plecări din prezent.	58
<i>Cinci feluri de a părăsi prezentul</i> 58 <i>Plecări voluntare</i> <i>și involuntare</i> 58 <i>Ce se poate face în prezent</i> 59 <i>Forța</i> <i>prezentului</i> 61 <i>Acum și prezent</i> 61 <i>Ce discipline au</i> <i>dat culturii cele cinci plecări din prezent?</i> 64	
Socrate	65
<i>Socrate ca temelie a spiritului occidental</i> 65 „ <i>Ce gân-</i> <i>dești</i> “ și „ <i>cum trăiești</i> “ la Socrate 66 <i>De ce filozofia este</i> <i>primejdiaosă?</i> 66 <i>Compromis</i> 68	

Greșeala	70
<i>Feluri de greșeli 70 Natura greșelii 71 Greșelile proprii 72 Destin și greșeli 73 Greșeală (eroare) și minciună 74</i>	
Contemporaneitate	76
<i>Progresul și contemporaneitatea 76 Prestigiul lui „nou“, „acum“ și al celei mai recente generații 78 Goana ca esență a modernității 78</i>	
Bărbat și femeie	80
<i>Diferența care separă 80 Atracția sexuală 81 Feminism 82</i>	
Despre întrebare	84
<i>De ce ne întrebăm? 84 Modelul întrebare-răspuns de tip aristotelic 85 Două tipuri de întrebări 86 Întrebarea nu e o întrebare la un răspuns 87 Întrebare și răspuns în filozofie 88</i>	
Despre dialog	89
<i>Despre imposibilitatea dialogului pur 89 Nedialogabili (inventar) 90 Dialog – „care pe care“ 91 Dialogul socratic 92</i>	
Filozofie	93
<i>Ce este un profesionist al filozofiei? 93 A citi filozofii 94 Ce trebuie să înțelegi la un text filozofic 97 A gândi (filozofie) 98 Virtuți filozofice 100 Cum gândim? 100 Obstacolele gândirii 102 Trei interpretări la musca lui Pascal 102 Logica și gândirea logică 103 Marii gânditori 103 Soluția și sensul 104 Două feluri de gândire 105 Descartes 105 Precedentul gândirii 106 Gândirea și intelectualul 107 Maestru spiritual 107 Cine mai gândește? 107</i>	
Intelectualul	108
<i>Intelectualul e urât 108 Simțul intelectualului 108 Intelectualul răsăritean 109 Cum se gătește un eseu</i>	

<i>Model și tradiție</i>	166	<i>Aproape / departe</i>	167	<i>Accesibilitatea culturii</i>	168	<i>Demitizare</i>	168	<i>Înțelepciunea planetară</i>	169	<i>Dubla realitate (psihanaliza, politica)</i>	169	<i>Natură și societate</i>	170	<i>Limbaje—comunicare—informație</i>	171	<i>Sistemul binar de orientare umană</i>	172	<i>Întreținere și afirmare</i>	173	<i>Constatatori și înnoitori</i>	174	<i>Des bons mots și des mots d'esprit</i>	174	<i>Niveluri</i>	175	<i>Fals logic / învechit</i>	175	<i>Incomunicabilele (inventar)</i>	176	<i>Competență</i>	176	<i>Modernii și realitatea</i>	176	<i>„Cetățeanul“ ca ambiguitate politică</i>	177	<i>Certitudine</i>	177	<i>Ce au învățat comuniștii din eșecul Uniunii Sovietice?</i>	179	<i>Ce înlătură exercițiul yoga?</i>	180	<i>Individualism și universalism european</i>	180	<i>Rațiune și credință</i>	181	<i>Planificare</i>	181	<i>Palimpsest</i>	181	<i>Comunistul</i>	182	<i>Morala răsplătitoare</i>	183	<i>Trei moduri de a fi original</i>	184	<i>Zile / anotimpuri</i>	184	<i>Voyage au bout de la nuit</i>	185	<i>„Stăpânii naturii“</i>	186	<i>Mită</i>	186	<i>Despre lene</i>	187	<i> Mafia politică</i>	188	<i>Sportul</i>	189	<i>Mentalitatea funcției</i>	189	<i>Individ... societate...</i>	190	<i>Față / dos</i>	191	<i>„În vileag“ și „tainic“</i>	192	<i>Ceasul</i>	193	<i>Ce s-a pierdut odată cu tirania ceasului?</i>	196	<i>Ciclicitatea la copaci</i>	197	<i>Repetări monotone</i>	199	<i>Sentimente pecetluite de timp</i>	202
--------------------------	-----	--------------------------	-----	---------------------------------	-----	-------------------	-----	--------------------------------	-----	--	-----	----------------------------	-----	--------------------------------------	-----	--	-----	--------------------------------	-----	----------------------------------	-----	---	-----	-----------------	-----	------------------------------	-----	------------------------------------	-----	-------------------	-----	-------------------------------	-----	---	-----	--------------------	-----	---	-----	-------------------------------------	-----	---	-----	----------------------------	-----	--------------------	-----	-------------------	-----	-------------------	-----	-----------------------------	-----	-------------------------------------	-----	--------------------------	-----	----------------------------------	-----	---------------------------	-----	-------------	-----	--------------------	-----	------------------------	-----	----------------	-----	------------------------------	-----	--------------------------------	-----	-------------------	-----	--------------------------------	-----	---------------	-----	--	-----	-------------------------------	-----	--------------------------	-----	--------------------------------------	-----

II. CÂTE UN GÂND

PENTRU TOT CE NE-NCONJOARĂ 203

LBRIS

We know
books

PARTEA ÎNTÂI

**UN EXERCİȚIU DE GÂNDIRE
ÎN MARGINEA PRIVIRII DINTÂI**

Oglinda este locul de întâlnire cu tine însuși.

În oglindă „te vezi“, te uiți la tine. Te vezi numai uitându-te la tine, e adevărat, dar în fine *te vezi*. Ca pe oricare altul, „acolo“, în oglindă. Ochiul cu care te uiți este unul critic, ca față de un străin, și nu voit, ci fiindcă într-adevăr îți apari ție însuși, așa cum arăți în oglindă, ca un străin. Oglinda te redă așa cum apari, cum te văd adică ceilalți, și primul gând în fața oglinzii este totdeauna: „Carevasăzică așa arăt!“

Cel din oglindă ești totuși tu, nu un străin. Unde e atunci străinul? Neîndoios în tine, cel ce se uită în oglindă, în „punctul de vedere“ din care privești. Într-adevăr așa este primul pas al oglindirii: ne uităm la noi ca și când am fi niște străini. Cel din oglindă ești tu, iar „tu“, cel ce privește, ești străinul. (CPP, 13–14)

Oglindirea proprie nu este și nu poate fi niciodată simplă neutră. Ea este, știut ori neștiut, întotdeauna încărcată cu un plin sufletesc care se *caută* acolo și de aceea nici nu e o simplă privire, ci de fiecare dată o „întâlnire“. În privirea ce ți-o dai ție se uită un ochi mult mai adânc,

deschis dinlăuntru acelei identități cu tine însuși care pri-
lejuiește orice intimitate și care, într-adevăr, face ca pri-
vitul în oglindă oamenii să-l facă fără martori, ca pe o
intimă treabă sufletească. (CPP, 15)

Noi, cei de azi, fiindcă suntem așa cum suntem, înțe-
legem tot mai puțin ce este oglinda. Pe încetul o și scoa-
tem din camerele de locuit și o surghiunim în camera
de baie. Ne mai amintim însă de casele vechi, cu oglinzi
mari, întinse și mândre de locul de vază ce-l aveau, de
oglinzile în cristal ce te surprindeau la treceri de pra-
guri, aruncându-ți chipul pe care abia după aceea îl prin-
deai ca al tău, de oglinjoarele-n medalion ce așteptau
tainic prin colțuri de încăperi înșesate cu mobile, covoare,
icoane, praf și miros de vechi. Ochii alergau la ele ca la
ghicitoare, cu nerăbdarea și inima strânsă cu care aștepți
dezvăluirile de destin.

În aceste oglinzi veneau să se privească cei ce de fie-
care dată credeau că se vor putea totuși vedea *cum sunt*,
cei ce căutau să prindă în prospețimea primei clipe sin-
ceritatea unei priviri pe care dragostea de sine și foamea
a ceea ce vrei să vezi o făceau de îndată să se risipească,
înlocuită de un chip deznădăjduitor de al *tău*, atât de
bine știut. Veneau cu toții, gravi și atenți ca într-o luptă,
veneau pe ascuns adolescenții ce se caută cu înfrigurare
pe ei înșiși și veneau, în fine, femeile cochete ale veacu-
rilor trecute, femei cărora oglinda le era cel mai de preț
amic și oglindirea cea mai de seamă faptă. Dincolo de va-
nul îndeletnicirii lor, îngăduința noastră trebuie să aibă
înțelegere pentru faptul sufletesc adânc trăit de frumoa-

sele profesioniste ale oglinzii; pentru căutarea plină de încordare a chipului propriu, pentru neconținută veghe la tot ce e al tău, pentru curajul de a se vedea cu adevărat și mai ales pentru căldura lungilor clipe de melancolie în care se priveau fără a se vedea, în care parcă tot sufletul pare a curge ușor, lin, de la tine spre chipul tău, în tristețea tăcerii din tine. (*CPP, 15–16*)

Viața merge de la sine

Plec de la faptul că viața merge de la sine. Faptul acesta este evident tuturor. Înseamnă oare că el este și înțeles? Dacă punem acest fapt sub întrebare, se cuvine să lămurim ce înseamnă „merge“ (utilizat aici metaforic) și „de la sine“.

Mersul vieții nu atâră de mine, nu trebuie să mă opintesc ca viața să „meargă“ și nu trebuie nici măcar să-i întorc ceasul. Firește, trebuie să o întrețin, să-i dau tot ce este elementar, aer, hrană, somn etc. Dar simplul fapt că ea merge și e făcută astfel încât ea *este* mersul ei („înainte“, am putea să zicem) nu depinde de mine.

Când o gândesc, banalitatea aceasta devine ciudată: eu sunt viața mea, și totuși ea nu atâră de mine. De vreme ce nu am a mă strădui cu nimic pentru a o face să meargă, înseamnă că tocmai în ceea ce este ea, în neconținuta ei trecere, ea este străină de mine.

„Viața mea“ cuprinde două lucruri deosebite: „viața“ și „mea“. [...] „Viața“ mea își vede de treaba ei, care este să meargă înainte: nu numai neatâră de mine, dar chiar

neținând seama de mine. Iau ca pildă două extreme: *Verweile doch, du bist so schön!* („Rămâi, o, clipă, ești atâta de frumoasă!“) și „Uf! De-ar trece mai repede!“. La Goethe e vorba de dorința de a opri clipa frumoasă, în vreme ce dincoace, de a grăbi trecerea unui necaz, bunăoară. Nici una însă nu poate fi îndeplinită, fiindcă viața merge cum e ea, străină de dorințele ori gândurile mele. Firește că pot să-mi curm viața, dar asta nu schimbă nimic: doar am ucis viața, n-am schimbat-o.

Ceea ce încerc să pun în evidență este străinătatea intimă din mine, care este viața mea, faptul simplu că viața mea, pe care nu pot nici să o opresc, nici să o zoresc, nici să o întârzii, mi-e străină. Faptul acesta simplu, care este însuși lăuntrul meu, este ceva străin mie, ceea ce înseamnă că, în chip fundamental, eu sunt împărțit, trebuind să însoțesc în permanență acest străin din mine (*daß ich immer mitgehen muß*). (CPP, 106–107)

Viata ca a mea

Să întâmpinăm acum celălalt cuvîntel: „mea“. „Viața“ mea are pentru orice om un înțeles. E drept că ea îmi e străină în ceea ce este ea, numai că întotdeauna ea este a mea. Orice clipă *a ei* este o clipă a vieții *mele*, și aceasta într-o unitate fundamentală. Punctul de referință care sunt eu însumi face parte din întregul ce este „viața mea“. De raportat, eu mă raportez fără încetare la mine. Pot să gândesc abstract „viața în genere“, s-o studiez, în biologie, dar în realitate este vorba de fiecare dată de viața unui om anume, de viața *lui* (posesiv).

LIBRIS | We know books

Dar ce gândesc prin „viața mea este a mea”? Întâi am în vedere tocmai acest punct de referință: orice mi se întâmplă se raportează la mine. Ceea ce e valabil pentru orice om în aceeași măsură și totodată pentru fiecare în mod unic. Unicitatea nu constă în faptul că la ceilalți nu e la fel ca la mine, ci că tocmai raportarea mea la mine nu poate fi preluată de altul, înseamnă că fiecare om are un *propriu* care stă ca un hotar de netrecut între el și ceilalți. Tocmai acest propriu este punctul de referință sau, mai precis, este tocmai *faptul* punctului de referință.

În viața de toate zilele faptul acesta care este punctul de referință e fie acoperit prin abstractizarea lui („la fel simte fiecare om“), fie înțeles în varianta deformată a egoismului. Numai că el iese în permanență la iveală, în felul în care fiecare dintre noi vorbește despre sine, încercând să spună ceea ce de fapt nu se poate spune: în speță, că *lui* i s-a întâmplat ceea ce povestește. Propriul acesta este locul pe care nu-l poate lua nimeni altul, pentru că nimeni altul nu a trăit în locul aceluia ceea ce el a trăit. În acest sens, împărtășirea oricărei experiențe intime este sortită de la bun început eșecului. Poate că singura cale de a reuși acest lucru este iubirea, în măsura în care hotarul care desparte propriul meu de al altuia dispare în favoarea unui propriu lărgit.

Așadar, ceea ce nu pot împărtăși cu nimeni este *propriul*, faptul că viața mea mă privește. Iar această viață care mă privește nu am primit-o de la nimeni, ci ea îmi apare ca un dat. Viața mea este a mea nu numai fiindcă se raportează la mine, ci și fiindcă îmi este dată mie s-o

trăiesc. Vorba „fiecare-și trăiește viața lui“ nu e simplu tautologică. Firește că nu poți trăi viața altuia, dar dacă pun accentul pe „a trăi“, abia atunci poți sesiza cu adevărat ce înseamnă să îți *trăiești* viața.

[...] Dar de aici rezultă că viața și trăirea vieții sunt două lucruri deosebite. Să fie oare așa? Într-un fel da, într-alt fel nu. Sunt deosebite întrucât nu eu mi-am dat viața și nu eu pot să-i schimb esența (de trecere neconținută). Dar pe de altă parte viața și trăirea ei sunt îmbinate într-un întreg, fiindcă, o dată dată, viața e trăită ca cea unică viață de cel căruia îi e dată.

Dar dacă viața mi-e dată ca s-o trăiesc, cum anume o voi trăi? Evident, *cumva*. Acest *cum* îmi trăiesc viața este obârșia însăși a libertății. (CPP, 107–109)

Cum trebuie trăită viața?

Întrebarea „cum trebuie trăită viața?“ nu este de felul celei „cum trebuie să joc această partidă de șah?“ sau al celei „cum funcționează mașina aceasta?“. Par să semene, fiindcă întrebările de acest fel țintesc, la rândul lor, spre un rost, întemeiat în primul caz în regulile jocului de șah și, în al doilea, în funcționalitatea mașinii. În ambele, mișcările au un rost: să câștigi partide aplicând regulile jocului sau să realizezi ceea ce e menită să facă mașina dacă o mânuiești cum trebuie.

Dar spre deosebire de șah sau de cutare mașină (ambele, născociri ale omului) viața se caracterizează prin neștiința rostului ei, ba chiar prin neputința de a spune dacă ea are sau nu vreun rost. Tot ce știu în cazul vieții

este, cel mult, că trebuie să-i dau un sens, numai că sensuri pentru viață avem atât de multe și de diferite, încât întrebarea „cum trebuie trăită viața?” mă pune din nou în fața „ne-științei” mele. E ca și cum viața ar fi o mașină despre care nu știm cum funcționează sau care funcționează într-o grămadă de feluri, fără să știm până la urmă la ce anume este bună. De fapt, în întrebarea aceasta fundamentală se zbat atât întrebarea practică „în ce fel să-mi trăiesc viața?”, cât și cea teoretică „care e rostul vieții?”. Interesant este că însăși întrebarea practică o deschide pe cea teoretică, pentru că, în absența unui răspuns la întrebarea „care este rostul vieții?”, eu n-am cum să știu în ce fel anume am să-mi trăiesc viața. (CPP, 112–113)

Viața ca „bun” consumabil

Viața e un „bun” consumabil și care se consumă singur, vrând-nevrând, și asta e tot ce avem.

(Vezi și *Hamlet*, IV, 4) Constatarea e devastatoare ca impresie și se împarte în mai multe:

1) „Viața e un bun consumabil.” Știm cu toții că murim, dar faptul că în fiecare clipă consumăm din viața noastră e un plus. Metaforic: clepsidra.

2) A consuma din viață înseamnă a trăi în prezent, a-l trece de îndată în trecut și a înclina cu încă o clipă balanța vieții tale spre trecut.

3) Înseamnă a te *determina* (*bestimmen*) tot mai mult.

4) Înseamnă a reduce viitorul și, printr-asta, orizontul tău temporal cu încă o clipă.

5) Viața se *consumă* singură, vrând-nevrând, și asta e „temporalitatea” noastră: nu *eu* îmi consum viața, ci ea se consumă singură. Deci la *Geworfenheit*, „starea de aruncare”, trebuie să adaug o *Selbstbestimmung*, „autodeterminare”, prin *Lebenszehrung*, „consumare a vieții”.

6) Asta e toată „viața” mea și nu e un „univers”, o „lume”, ci o biată viață ce se consumă fără *voia* mea, marcându-mi astfel neconținut temporalitatea.

7) Această *Selbstzehrung* (autoconsum) vrând-nevrând nu are nimic spațial, ci e temporalitate pură.

8) Autoconsumul creează subiectivitatea ca prioritate, creează pe *Jemeinigkeit*, „faptul-de-a-fi-de-fiecare-dată-al-meu”. Viața mea se consumă singură și nu se schimbă nimic în lume, dar pentru mine și doar pentru mine acesta e actul principal al vieții. (MEM, 237–238)

Specificul individual

...oare câte feluri de unicități individuale or fi, așa cum inconfundabile rămân pentru fiecare individ amprente digitale? Cu unele feluri de unicitate ne naștem și murim (vezi tocmai amprente digitale), altele se schimbă pe ici, pe colo, cu vârsta (mersul, bunăoară) sau în funcție de dispoziție (timbrul vocii), altele se aseamănă mai mult sau mai puțin cu ale altora (vocea, de exemplu), altele suferă influențe de la alții etc. Întrebarea este dacă putem vorbi de un temei din care pornesc toate. Și dacă există, atunci cum se specifică el, adică în ce raport stă temeiul cu fiecare specific? Pe de altă parte, suntem în bună măsură „gen“ (ca oameni) și așa îi și vedem și îi descriem pe ceilalți, folosind categorii generale. Spunem de unul sau de altul că e fălos, ambițios, urât, bun etc., care, toate, sunt noțiuni, deci abstractizări, care nu prind specificul cuiva și pentru care cuvintele se dovedesc a nu fi instrumentele potrivite. Dar *a cunoaște* pe cineva implică tocmai acest specific individual, de pildă vocea la telefon (ne recunoaștem prietenii dintr-un simplu „alo!“), mersul (e îndeajuns să surprind o persoană cunos-

cută din spate, o secundă doar, pentru a o identifica) etc. Cum cunoaștem noi „specificul“ acesta, pe care totuși nu-l putem spune? Ce cunoaștere neexprimabilă este acest „un nu știu cum, un nu știu ce“? (CPP, 191)

Unicitatea individuală văzută din afară

Și, în sfârșit, cealaltă latură a problemei: că acest specific individual *mă exprimă*, dar mă exprimă în așa fel încât ceilalți mă văd, mă aud ș.a.m.d., în vreme ce eu nu. Ceilalți pot ști specificul meu individual, iar eu nu pot. Îmi recunosc anevoie glasul când îl aud înregistrat (și lucrul acesta poate chiar să mă surprindă în chip neplăcut), mă surprinde chipul meu reflectat într-o vitrină, sunt singurul care nu îmi cunosc mersul, nu sunt deloc conștient de *felul* în care vorbesc, deși toate acestea le sunt celorlalți accesibile. Mie tocmai acest specific îmi este inaccesibil. Și asta nu din nepăsare, și nici din mărginirea minții. (CPP, 192)

Unicitatea lăuntrică

[Dar] cum arată latura lăuntrică existențială a propriului, a individualului – fiecare om își trăiește viața ca a lui și numai a lui, ca pe *propria* lui viață, în care tot ce simte, gândește, imaginează este vrând-nevrând raportat la el, adică într-un fel care rămâne complet diferit de tot ce știe despre ceilalți, de tot ce i se spune și știe despre ceilalți. Durerea mea de măsele este pentru stomatolog ceva

„obiectiv“ și, oricât de mult s-ar strădui el să „participe“ la ea, ea reprezintă cu totul altceva decât atunci când îl doare pe el măseaua. Tot ce pătesc sau fac are din capul locului mai mare importanță pentru mine decât ce pătesc sau fac alții. Și asta nu din egoism, ci pentru că aceasta este în mod obiectiv natura lăuntrică a individualului. Eu sunt pentru mine în chip *originar* „important“. „Importanța“ însăși este o proprietate izvorâtă din dialogul permanent și apriori purtat de mine cu mine însumi sau, altfel spus, din deosebirea fundamentală dintre mine (ca *originar* și apriori „important“) și tot restul care se întinde dincolo de granițele acestui eu *originar*. Mai mult: existențial vorbind, omul trăiește o viață în care „*es geht um sich selbst*“ (Heidegger), adică e vorba de el și numai de el, ceea ce înseamnă că existența mea este *centrată* pe mine. Această imediatitate a mea cu mine este *propriul* meu, inexprimabil, neanalizabil, pe scurt *un dat*.

[...] Concluzia este că port cu mine acest propriu, că sunt închis în el, și că el este închis tuturor celorlalți tocmai în caracterul lui de propriu, care face din existența mea o unicitate a mea pentru mine. Tot restul este pentru mine, oricât de mult aș simpatiza cu el, cumva altcineva ori altceva, fundamental deosebit tocmai pentru că se raportează la unicitatea mea cu mine însumi.

(CPP, 194–195)

Iată, de pildă, sala de așteptare a unui medic. Fiecare bolnav stă aici închis în durerea lui (cât de importantă!), netransmisibilă nici celorlalți în ceea ce are ea propriu

(deși fiecare este aici, cu durerea lui, extrem de importantă și, în principiu, suferă la fel de tare ca fiecare dintre ceilalți) și nici doctorului, pentru care ei nu sunt decât cazuri. Uniți fiind în suferința și în așteptarea lor, importanța durerii fiecăruia în imediatitatea ei unică îi desparte în două feluri: pe de o parte, față de imediatitatea durerii celorlalți, considerată fiecare în parte (fiecare nu își poate simți decât durerea lui), și, pe de altă parte, față de obiectivitatea medicului, care nu poate simți nici una dintre durerile pacienților săi în imediatitatea ei, putând doar să le încadreze pe fiecare în știința lui obiectivă (pornind de la simptome, analize etc.). Între fiecare dintre ei și, apoi, între fiecare dintre ei și medic este același incomunicabil, consecință directă a imediatității unicității.

Să luăm alt exemplu: un cutremur. Aflăm că au fost atâtea morți, atâtea răniți, atâtea case distruse etc. O știre, o „simplă“ știre. Putem trece nepăsători la altă știre sau, dacă suntem mai sensibili, dăm cu tristețe din cap, țâțâim, „compătimim“ și, dacă avem cui spune, spunem cât de mult ne afectează știrea. Ce înseamnă însă această știre? Că au fost „afecțați“ atâtea și atâtea oameni. Cifra, cantitatea, neutralizează și ascunde tot atâtea catastrofe individuale: suferința celor prinși sub dărâmături, părți ale trupului zdrobite, panica și disperarea celui rămas singur sub grinzile căzute peste el, gemetele răniților, moartea lentă a unora, pierderea unei ființe dragi sau, în cel mai bun caz, „doar“ pierderea adăpostului, a avutului etc. Catastrofa este individuală, cantitativă nu este decât amploarea ei. Aici reiese cât se poate de limpede abisul